

דאליזדור

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי
ז' בתשרי תשפ"א 1343 (שנה כה')

נושא השבוע: יום כיפורים

ההפטר: "שובה ישראל" (הושע יד)

פרשת האזינו - שבת תשובה

"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט" (לב, ד)

אחד מיסודות האמונה בה' הוא להכיר ולהודות "כי כל דרכיו משפט", ואע"פ שאיננו מבינים את דרכיו והנהגתו בעולם, עלינו להאמין בלי פקפוק שהכל נעשה בצדק וביושר. משל לילד חולה שהוריו השקוהו סמי רפואה מרים, מה חשב הילד? שהרופא וההורים נוהגים בו בקשיחות לב, אינם מבינים ומרגישים את צעריו ואינם אוהבים אותו. אך האמת היא שהם נוהגים כך מתוך אהבתם אליו וכל רצונם להטיב עימו ולרפאותו לכן הם נאלצים לכפות עליו סבל נפשי וגופני זמני. פעם שאל החפץ חיים את אחד ממקורביו מה שלומו, ענה האיש: "לא היה מזיק אם היה יותר טוב", מיד אמר ה"חפץ חיים": "מנין לך שלא היה מזיק? הקב"ה שהוא רחום וחנון יודע איך להטיב עם הבריות, ומיטיב לדעת יותר ממך מה טוב עבורך, 'צדיק וישר הוא'." (החפץ חיים)

"כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל זטאתכם לפני ה' תטהרו" (מזמור)

מפרש רבי חיים ויטל זיע"א: "כפרה" בארמית פירושה ניקוי, רחיצה – לומר לכל יהודי שעליו קודם להתנקות ולהזדכך מהעוונות ואח"כ להתקדש ולהיטהר במצוות בבחינת "סור מרע ועשה טוב". וזה שאומר הפסוק: "כי ביום הזה יכפר עליכם" - לאחר שניקיתם עצמכם מעוונות תזכו "לטהר אתכם" - להתקדש בקדושה של מעלה. "לפני ה' תטהרו" - מסביר האלשיך הקדוש זיע"א "האדם יראה לעיניו וה' יראה ללבב" עד כמה שבנו באמת לפניו וליבנו כנוע לפניו יתברך לעשות רצונו. (מעין מועד)

כיצד הפסיק לעשן בשבת?

אשה אחת שחזרה בתשובה באה אל הרב להתייעץ היות ובעלה מעשן בשבת ומפר את אוירת השבת הרב יעץ לה כי תבקש מבעלה שלא יעשן לפחות בזמן הדלקת נרות. הבעל הסכים וכך במשך כל זמן שהנרות דלקו לא עישן.

הרב יעץ לה להשתמש בנרות עבים יותר הדולקים יותר זמן... גם הפעם קיים הבעל את הבטחתו ולא עישן עד שהנרות כבו. חלפו מספר שבתות והיא שוב הגדילה את עובי הנרות עד שהשתמשה בנרות נשמה הדולקים כל השבת והבעל עמד בהבטחתו ולא עישן כלל כל השבת.

לחזור ל"אבא" באמת

מעשה שהיה

יום אחד הוא חזר עם כיפה על הראש. אשתו גיחכה ואמרה בליבה שזה בודאי יעבור לו, יום יומיים והוא בעצמו ירגיש מגוחך ויטמין את הכיפה בארון, כדי לפגוש אותה רק בחגים. אבל היא לא ירדה לו מהראש "ריבונו של עולם, רק שלא יחזור לי בתשובה, אני לא מסוגלת לחשוב על זה" – הרהרה בליבה. היא אישה בת 30, משכילה, העובדת בענף היי-טק מצליח.

יש לה השקפת עולם ברורה: הדתיים נחמדים, סימפטיים, אני מכבדת דתיים אבל מרחוק. בעלה הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב

סוף זמן ק"ש לשבוע הבעל"ט 8: 54 - 8: 56

כניסת שבת: 6:14	יציאת שבת: 7:03	יציאת ש"ס ר"ת: 7:46
תחילת הצום: 6:11	סיום הצום: 7:01	יציאת ר"ת: 7:43

אקדמאי מבריק שגם הוא החזיק באותה דיעה אולם במשך חודשי האבטלה שלו החל להיחשף לרוי חכמת הגמרא. והכיפה, אינה רוצה לרדת לו מהראש.

"אני מוכנה איכשהו לסבול את הכיפה שעל ראשך אבל אל תסחף לי גם לציצית.... זה ממש מלבוש משונה החוטים האלה..."

הוא משיב: "עד כמה שהספקתי להבין, יהדות זו עיסקת חבילה. אם מדובר פה באמת, אי אפשר לקחת רק חצי ממנה, כך שאינני יכול להבטיח לך שמחר לא אלבש ציצית."

"נו, טוב, אני רק מקוה שאחרי שתחזור בתשובה לא תתחיל להכריח גם אותי לקיים מצוות...." השיבה. הם עדיין לא זכו לפרי בטן.

בשלב מסויים היא החלה לחשוב על גירושין אך הוא לא הסכים: "את אשתי היקרה לי, לעולם לא אוכל לחיות בלעדיך, את טובה ורגישה ואין לי ספק שניישר קו עוד מעט, תהיי סבלנית את אולי לא מבינה ולא מספיק מאמינה, אבל אנחנו זיווג משמים ואהבה מוצקה כמו סלע לא מפזרים כמו אבק סתם כך". המילים החמות שנבעו מלב אוהב פעלו את פעולתן.

במשך הזמן היא הסכימה לשמור שבת והתרגלה מהר מאוד לשקט המרום של קסם השבת. אחר כך טהרת המשפחה, ברכות אך על דבר אחד היא עמדה בתוקף "אינני מסוגלת לשים כיסוי ראש, שה' יקבל אותי ככה, כמו שאני. עם השיער היפה והטבעי שהוא נתן לי, הוא מבין, הוא יסלח..." כך חלפו להן 6 שנים, הם שומרים שבת, הכל, אך כיסוי ראש לא. ואז נחת עליה אסון. המחלה הנוראה מקננת בה בדם. "אני נורא מצטער, אבל אחרי טיפולי הכימותרפיה שיעשה בך, השיער שלך ינשור, צר לי, אני רק יכול לעודד אותך שהמחלה אמנם לא פשוטה אך סיכויי ההחלמה הם בהחלט סבירים" אמר הרופא.

כשחזרו הביתה לאחר הטיפול הראשון, היא אמרה לבעלה: "אני לא טיפשה, אני יודעת בדיוק מה קרה כאן, אבא שבשמים מדבר אלינו, ובעיקר אלי, הוא פונה אלי ואומר: אני כל כך אוהב אותך, את הבת הכי יקרה ונפלאה שלי, חזרת בתשובה, עם כ"כ הרבה התחשבות בבעלך, עלית בסולם הרוחני בסבלנות צעד אחד צעד. אני כל כך מרוצה ושמח ממך, אבל רק דבר אחד גורם לי צער, הצניעות – שיער פזור לאישה זה נורא. כך לא מסתובבת ברחוב בתו של מלך, אין לי ברירה, אם את לא רוצה לכסות את השיער שלך מרצונך, אני אעזור לך להיפטר ממנו, תביני אותי, אני אוהב אותך ורוצה רק בטובתך ולכן אני נאלץ להכריח אותך להיפרד מהשיער..."

דמעות ניקו בעיניו, "אינני יודעת אם אשאר בחיים אחרי המחלה הזו אבל דבר אחד נוסף נותר לי לעשות למעני ולמען הקב"ה. שערי עדיין לא נושר מהטיפולים". ובעודה מדברת לקחה מספריים והחלה לגזור את שערותיה. "ואם ירחמו עלי מן השמים, אגדל שיער חדש ואחביאם מתחת לכיסוי ראש".

כ"ה היא הבריאה לחלוטין ונולדו להם שלשה ילדים. הוא אברך כולל ומגיד שיעורים ברחבי העיר ולה יש חנות גדולה ומצליחה במרכז העיר לכיסויי ראש. ונשים רבות שנכנסות לחנותה גלויות ראש יצאו צנועות להפליא לאחר ששמעו את סיפורה האישי הפועל גדולות ונצורות.

הלכות ערב יום כיפור

א. אין אומרים וידוי ונפילת אפיים בתפילת שחרית ובתפילת מנחה בערב יו"כ (שו"ע סי' תרל"ב) אבל בסליחות שבאשמורת הבוקר אומרים וידוי ונפילת אפיים אפילו לאחר עלות השחר (קודם נץ החמה!) (ת.מ. סי' י"א, ויקו"י ח"ה עמ' כ"א) וכן "אבינו מלכנו" (סו).

ב. מצוה להרבות בערב יו"כ באכילה ושתיה (שו"ע סי' תרל"ב) [וימעט בלימוד לצורך זה (משנ"ב/א)] ולכתחילה צריך לקבוע לפחות סעודה אחת על פת (חזו"ע עמ' רל"ה) [בין גברים, בין נשים, וגם מי שאינו מתכוון לצום בגלל חולי וכדו'] (שו"ת יבי"א ח"א סי' ל"ז) יש לאכול מאכלים קלים (שו"ע סי' תרנ"ו).

ג. המצטער הרבה בתענית של יום הכיפורים רשאי ליטול קודם הצום כדור הנקרא "קלי צום" כדי שלא ירגיש כ"כ בצער הנגרם ע"י התענית (חזו"ע ימים נוראים עמ' רנ).

ד. מנהג יפה לטבול בערב יו"כ במקוה טהרה (ש"ע סי' תכו ס"ד) וטוב קודם תפילת מנחה (משנ"צ ס"ק יח) אך לא לפני שעה קודם חצות יום [חצות יום 12:32] (כה"ח ס"ק נב), ואם אינו יכול ישפוך על גופו 12.5 ליטר מים ואפשר במים חמים ע"י מקלחת (סי' תקפ"א ס"ק פה, ולקו"י ימים נוראים עמ' קפח ס"יב).

ה. סעודה מפסקת אוכלים חגיגי וצריך לסיים לאכול ולשתות לכל המאוחר עד זמן הדלקת נרות, ויצחצח שיניו פן יבלע משהו משאריות המזון בצום (פעולת לדיק לחיים פ"ג).

ו. האשה תברך על הנרות: "להדליק נר של יום הכפורים" ובסיום ההדלקה תברך ברכת שהחיינו. (מאחר שברגע שתאמר "שהחיינו" כבר תחול עליה חובת היום ויהיה אסור לה להדליק) ויכולות שלא לברך "שהחיינו" ולצאת ידי חובה במה שתשמענה בביה"כ לאחר "כל נדרי". וצריכה לזכור לחלוק את נעלי העור מרגליה קודם ההדלקה. (תורת מועדים סי' י', ב"ח ס"ט).

יש להדליק נר נשמה [של 26 שעות] בערב יום הכיפורים כדי שבמוצאי יוה"כ יוכלו להבדיל עליו.

ז. נוהגים לעשות "כפרות" בערב יו"כ, יש שעושים ע"י תרנגול לכל אחד מבני הבית ושוחטים אותו לכפרה (ש"ת יח"ד ח"ב סי' ע"א) ואפשר לקיים מנהג כפרות גם בכסף (שיסובבו המעות מעל ראשם) (מועדים כהלכה סי' ז ס"י) ואת הכסף לפדיון כפרות (או מעות פדיון התרנגול השחוט) נותנים אח"כ לעניים. (ש"ע סי' תרה מהרמ"א) אי אפשר לשלם מכספי מעשר עבור הכפרות (משנ"צ סי' תרה ס"ק ו, כה"ח ס"ק כח).

ח. עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר עד שיפייס את חברו, ותחילה ישיב לו את ההונאה, הגזל או הריבית שלקח ממנו שלא כדין (ש"ע סי' תרו).

והוא הדין הבעל ואשתו יבקשו סליחה אחד מהשני, והבנים והבנות ינסקו ידי אביהם ואימם ויבקשו מחילה ואם אינם עושים כן גדול חטאם, מ"מ גם בן טיפש שאינו עושה כן, ימחלו לו הוריו בפה מלא. (ב"ח ס"ה-ו). * על הטלית אפשר לברך עד השקיעה (6:31).

ט. יש להיזהר להכין נרות שיהיו מסוגלים לדלוק עד שחוזרים מביה"כ בלילה, במידה ואף אחד מבני הבית לא נשאר בבית עד הלילה (משנ"צ סי' רסג ס"ק ל). [שידלקו לפחות עד 21:30 לערך].

הלכות יום הכיפורים

א. יום הכיפורים אסור בעשיית מלאכה ואסור באכילה, שתיה, רחיצה, סיכה, בנעילת נעלי עור ואישיות (ש"ע אור"ח סי' תרי"א ס"א-ב) [וצריך לנהוג הרחקות כמו בזמן שהיא לא טהורה] (ש"ע סי' תרכו ס"א).

ב. קטן בגיל 13 וקטנה בגיל 12 חייבים לצום, ואפילו שהם חלשים (אא"כ הרופא קבע שיש חשש סכנה בכך) וקטן מגיל 12 או קטנה מגיל 11 יתענו עד חצות יום ולא יותר (חזו"ע עמ' שט), או כפי כוחם.

וקטנים מגיל 9-10 יתענו תענית מס' שעות כפי כוחם. ואם הם פחות מגיל 9 לא יתענו כלל אפילו למספר שעות ואם הם רוצים יש למחות בידם. (ס).

ג. אסור לרחוץ במים ביום הכיפורים בין בחמים בין בצונן ואפילו להושיט אצבעו למים אסור (ש"ע אור"ח סי' תרי"ג ס"א), כשזה לתענוג. אבל אם היו ידיו או מקום אחר מלוכלך מותר לרחצם ולהסיר הכלכלוך (ס). ובשחרית לא ירחץ פניו במים אלא רק את עיניו כדי להסיר לפלוג שבעין (תורת מועדים סי' יג ס"ד). תינוק "שלכלך" מותר לרחצו (חזו"ע עמ' שט"א ס"ק מז).

ד. בנטילת ידיים של שחרית וכן היוצא מבית הכסא נוטל עד סוף קשרי אצבעותיו (ש"ע ס"ב) אבל כהן העולה לדוכן לברכת כוהנים נוטל ידיו עד סוף הפרק כרגיל (משנ"צ ס"ק ז).

ה. אף שיום הכיפורים אסור בנעילת נעלי עור, יש לברך ברכת "שעשה לי כל צרכי" בשם ומלכות, וכן המנהג (הלכות עולם ח"א עמ' ג).

ו. מצוה לחנך גם את הקטנים באיסור נעילת נעלי עור ביוה"כ (תורת מועדים סי' יג ס"י) וקטן לפני גיל חינוך (5-6) מותר לנעול לו נעלי עור אך טוב שינעלו לו נעלי גומי או בד (חזו"ע עמ' שט"א).

ז. ראוי שכל גבאי יכריז בביה"כ לפני כל נדרי שמי שבא לביה"כ בנעלי עור שיסירם (מחמת שלא ידע שזה אסור) מרגליו ודברי חכמים בנחת נשמעים. (ולקו"י ח"ה עמ' 3 ס"ז).

ח. היולדת בתוך 30 יום ללידה וכן חולה אף שאין בו סכנה מותרים בנעלי עור (ש"ע סי' תרי"ד ס"ג) כשאין באפשרותם להשיג נעלי גומי (חזו"ע עמ' שט) וכל אדם מותר בנעלי עור במקום צורך גדול (עיין ש"ע ס"ד חזו"ע ס).

ט. מותר לשאוף טבק הרחה ביום הכיפורים [אך אין מברכים על ריחו חזו"ע זכרות עמ' ש"א].

וכן מותר להריח בשמים ואדרבא מצוה לברך על ריח טוב של מיני בשמים כדי להשלים מאה ברכות, ויכול לברך עליהם כמה פעמים ביום לאחר שיהיה היסח דעת בין פעם לפעם (חזו"ע עמ' רפג).

י. מי ששכח וברך על איזה מאכל או משקה ביוה"כ לא יטעם ממנו אפילו מעט אלא יאמר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (ש"ת יב"ח ח"י סי' מא).

יא. יש להתפלל את תפילות יום הכיפורים בבכייה ובדמעות ובהכנעה יתירה ואם אינו יכול לבכות,

יתפלל לפחות בקול בכו (כ"ח ס' יח).

יב. בכל וידוי חייבים לעמוד (ש"ע ס' תרי"ג מ"ג ס"ק ו) ולתחילה יעמוד כפוף. ואסור לו להיתמך באיזה דבר [באופן שאם יינטל אותו דבר יפול] אך לזקן או חולה מותר. (כ"ח ס"ק כג) יכה באגרופ בנחת כנגד ליבו [4 אצבעות למטה מד שמאל] (חז"ע ע"י) על כל מילת וידוי ויכוין על מה שאומר. יג. לכתחילה יזדרזו להתחיל תפילת מוסף קודם חצות יום (12:32), מ"מ בדיעבד אפילו הגיע זמן מנחה גדולה יש להקדים מוסף לתפילת מנחה (כ"ח ס' תרכ"ח ח, חז"ע ע"י שמו-שמו, עין ש"ע ס' יד). בשעה שנופלים על הארץ ב"הכנהנים והעם" צריך לשים איזה הפסק בינו לבין הקרקע (וכל אחד ידאג לאיזה מגבת וכיוצ"ב). (ש"ע ס' תרכ"ח ס"ד, כ"ח ס' כט).

טו. במוצאי יר"כ טוב שיסיר את הטלית הגדולה מעליו קודם ערבית (הלכה כדורה ס' יח ס"ב כ"ח ס' ס' טו). אין לתקוע בשופר אלא אחר צאת הצום [שיש ששומעים את התקיעה הולכים לאכול] (חז"ע). טז. אין לאכול במוצאי הצום לפני הבדלה אבל מי שצמא מותר לו לשתות מים [בצאת הצום] אפילו לא התפלל עדיין ערבית (חז"ע ע"י שפ"ו).

יז. במוצאי יו"ה"כ מבדילים על הכוס ואין מברכים על בשמים (ש"ע ס' תרכ"ח ס"ג).

יח. אם אינו מוצא נר ששבת [שהיה דלוק מערב יר"כ עד מוצאי כיפור] לברכת "בורא מאורי האש" אינו יכול לברך על נר שהודלק במוצאי יר"כ (ש"ע ס' תרכ"ח ס"ה, חז"ע ע"י שפ"ד).

יט. ראוי לכל אדם בריא להיזהר שלא לאכול במוצאי יר"כ עד זמן "רבינו תם" (ק. ילקו"י ס' תרכ"ח ס"ה).

דין חולה ביום הכיפורים

א. מעוברות ומניקות צמות ביו"ה"כ (ש"ע ס' תרי"ג ס"א) מ"מ מעוברת שהריחה ריח מאכל ומתאוה לאוכלו, לוחשים באוזנה שהיום כיפורים ואם נתקררה דעתה בזה מוטב, ואם לא מאכילים אותה "שיעורין" (כמבואר בסעיף ח עד שתתישב דעתה ותמשיך לצום (ש"ע ס"ב מ"ג ס"ק ד). ב. מעוברת במקרה מיוחד שהרופא אומר שאם תצום יש חשש סכנת הפלה תאכל "לשיעורין". ומנקת שהתינוק שלה חולה והרופא אומר שאם תתענה ביו"ה"כ יכולה לגרום לחשש סכנה לתינוק מאחר שלא יהיה לה מה להניק ו [אפילו שיש תחליף מטרנה], לא תתענה ותאכל לשיעורין [כמבואר בסעיף ח] (חז"ע ע"י רפ"ו).

ג. יולדת (או המפלת ב"מ) משעה שהחלו סימני הלידה (מ"ג ס' תרי"ג ס"ק ט) ועד שלשה ימים מהלידה [72 שעות!] פטורה מלהתענות (ש"ע ס' תרי"ג ס"ד) ואפילו אומרת שיכולה להתענות אין שומעים לה, וצריכה לאכול ביו"ה"כ (מ"ג ס' י).

ד. יולדת מסוף היום השלישי [מסוף 72 שעות] ועד היום השביעי [ועד סוף 148 שעות מהלידה] אם אמרה צריכה אני לאכול מאכילים אותה (ש"ע ס' ד) אע"פ שהרופא אומר שאינה צריכה, ואם אמרה איני צריכה אין מאכילים אותה ביו"ה"כ מ"ג ס' יא).

ה. חולה שהרופא קובע שיש חשש סכנה אם יתענה פטור מלצום ואפילו אם אין סכנה מידית, ואפילו יש ספק סכנה. ואם הרופא אומר שצריך לאכול והחולה אומר שאינו צריך שומעים לרופא, וכן אם הרופא אומר שהחולה יכול להתענות והחולה אומר שאינו יכול שומעים לחולה אפילו נגד מאה רופאים (ש"ע ס' תרי"ג ס"א).

ו. חולה שאוכל פת מפני פיקוח נפש ייטול ידיו תחילה את כל כף היד כרגיל ומברך על נטילת ידיים (חז"ע ע"י שח) [ואם אוכל "לשיעורין" היינו כל 10 דקות 30 גר' אפילו אז נוטל ידיו בלי לברך].

ז. זקן מופלג שתש כוחו מחמת התענית דינו כחולה שיש בו סכנה ואפילו אין לו חולי פנימי צריך לאכול ביום הכיפורים (תורת מועדים ס' יד ס"ט-כ).

ח. כל אלו (כגון: חולה שיש בו סכנה, יולדת וכיו"ב) שהותר להם לאכול, יאכלו וישתו לשיעורין" (ש"ע ס' תרי"ג ס"ד-ה) דהיינו 30 גר' אכילה כל 10 דקות, ו-40 גר' שתיה [וזוה באדם בננוי אבל באדם גדול או קטן השיעור המותר כמלוא לוגמיו שהוא שיעור שתיה כדי שישלכו לצד אחד של פיו ויראה כמלא לוגמיו] (חז"ע ע"י ר"ז וס"ע ס' תרי"ג ס"ט) כל 5 דקות (תורת מועדים ס' יח-יט) וטוב כל 9 דקות (חז"ע ע"י ר"ז) אלא אם כן הרופא קבע שצריכים לאכול הרבה בבת אחת (ס"ד).

ט. אם שכחו לשקול את מידות השיעור הנ"ל לפני יו"ה"כ מותר לשקול את המאכלים והשתייה ביום הכיפורים (ובלבד שלא יהיה המשקל מופעל באמצעות חשמל או בטרסה) (ס' יז).

י. האוכלים [ילדים או חולים] ביום הכיפורים, יאמרו "יעלה ויבא" בברכת המזון (ש"ע ס' תרי"ג ס"י כ"ח ס"ק סא). ואם שכחו אינם חוזרים, ואינם צריכים לעשות קידוש (חז"ע ע"י שח).

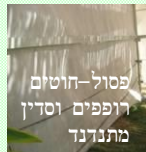
יא. חולה שאין בו סכנה (כגון: חולה שנפל למשכב) הצריך לבלוע גלולות ותרופות ביו"ה"כ, אם טעמם מר ביותר ואינן ראויות לאכילה רשאי לבלועם בלא מים, ואם התרופות ראויות לאכילה יעטוף אותן בנייר דק, ויבלעם עם הנייר [בלי מים] ואם קיימת אפשרות להחליף את התרופות בפחיות שאין משתמשים בהם דרך הפה עדיף לעשות כן (תורת המועדים ס' יד ס"כא).

לקראת זוג סוכות

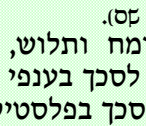
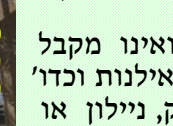

הלכות בניית סוכה

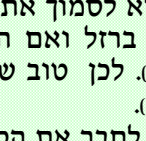
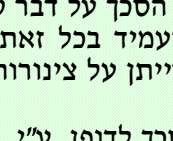
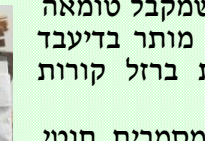
א. המהדרין מתחילים בעשיית הסוכה במוצאי יום הכיפורים (ש"ע סי' תרכ"ד ס"ה בהרמ"א).
 ב. הסוכה צריכה להיעשות לכל הפחות משלוש דפנות וסכך (ש"ע סי' תרל) וגודלה המינימלי $7 \times 7 \times 10$ טפחים (ס"ס תרל"ד סעי' א') [גובה*אורך*רוחב] (מעיקר הדין $56 \times 56 \times 80$ ס"מ וראוי $57 \times 57 \times 100$ ס"מ וממדת חסידות טוב $70 \times 70 \times 100$ ס"מ) (חזו"ע עמ' ט-י).

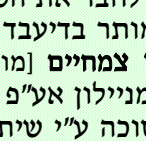
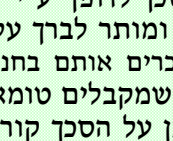
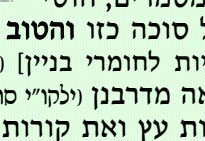
ג. כותלי הסוכה ומחיצותיה אפשר לעשותם מכל דבר העומד בפני רוח למעט סדינים שאינם כשרים לדפנות שהרי רוח מצויה מנדנדת אותם ש"ע סי' תרל ס"א ו'. לכן כדי לפתור זאת מניחים קרשים במאוזן לאורך הדופן עד גובה של מטר כשאין מרחק בין קרש לקרש 24 ס"מ ואז אפשר לשים סדין באופן שרוצים וכך יש לעשות לשלוש דפנות לפחות (ילקו"י ח"ה עמ' קיט, ש"ע ס"ס).

ד. סכך הסוכה צריך שיהיה מן הצומח ותלוש, ואינו מקבל טומאה, (ש"ע סי' תרכ"ד ס"א). ולכן יש לסכך בענפי אילנות וכדו' או ב"סכך לנצח" (חזו"ע עמ' כג) אין לסכך בפלסטיק, ניילון או נייר קרטון (ק. ילקו"י סי' תרל"ד ס"ד-טז).

ה. לכתחילה טוב לחוש ולהיזהר שלא לסמוך את הסכך על דבר שמקבל טומאה כגון על צינורות ברזל או רשת ברזל ואם העמיד בכל זאת מותר בדיעבד ומותר לברך עליה (חזו"ע עמ' מד ס"ג). לכן טוב שייתן על צינורות ברזל קורות עץ עליהם יניח את הסכך (חזו"ע ס"ס).

ו. לכתחילה טוב לחוש וליזהר שלא לחבר את הסכך לדופן ע"י מסמרים, חוטי ברזל [מקבל טומאה] ואם חיבר מותר בדיעבד ומותר לברך על סוכה כזו והטוב ביותר לחבר את

הסכך לדפנות עם חוטים מיוחדים צמחיים [מוכרים אותם בחנויות לחומרי בניין] (חזו"ע עמ' מד, כה). ומותר לחבר ע"י אזיקונים או חוט מניילון אע"פ שמקבלים טומאה מדרבנן (ילקו"י סוכות סי' תרכ"ט ס"ה). *אפשר ל"החזיק" את הסכך לגג הסוכה ע"י שיתן על הסכך קורות עץ ואת קורות אלו יכול לחבר עם כל דבר שמקבל טומאה חוטי ברזל מסמרים וכו' (ע"פ ש"ע סי' תרכ"ט ס"ה, משנ"ב ס"ק כו).

ז. מותר לקצוץ ענפים של עצי פרי כדי לסכך בהם את הסוכה ועדיף יותר שגוי יקצוץ את הענפים לבדו, ואם יש לו אילנות סרק עדיף יותר לקצוץ מהם ואז אפשר ע"י ישראל (חזו"ע עמ' ס"א).

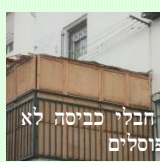
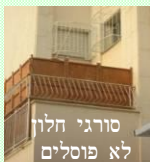
ח. הקוצצים לסיכוך הסוכה מאילנות השייכים לרשות עירונית המקפידה הרי זה מקיים מצוה הבאה בעבירה ואסור לברך ברכת "לישב בסוכה" משום גזל, והוא הדין הגזול עצים וקרשים, כגון: מאתרי בניה ובנה בהם סוכה (ש"ע י"ד ח"ה סי' מו) [העיריה חותכת עצים לסכך ומחלקת בחינם].

ט. מותר לבנות את הסוכה ע"י כל אחד אפילו גוי, אבל לגבי נתינת הסכך על הדפנות מותר לכתחילה אפילו ע"י אשה או קטן (ש"ע סי' תרל"ד ס"א ילקו"י סי' תרל"ה ס"ב) אבל ע"י גוי אין לעשות כן ובדיעבד שעשה הסוכה כשרה (חילקו"י ס"ס).

י. אין לסכך את הסוכה קודם שיעשה את הדפנות כשרות כדת וכדין (ש"ע סי' תרל"ה סעי' טז משנ"ב ס"ס). מכל מקום בדיעבד אם עשה את הסכך לפני הדפנות הסוכה כשרה (הליכות עולם ח"ב עמ' רסו) ומברכים עליה "לישב בסוכה" (חזו"ע עמ' לח) והמחמיר להרים ולשים שוב את הסכך תבוא עליו ברכה (ילקו"י ח"ה עמ' קל"ב ס"ד).

יא. יש לבנות את הסוכה תחת כיפת השמים [מקום פתוח שלא יהיה מעל הסוכה בית, גג או אילן] ולכן אין לעשות את הסוכה במרפסת שעל גבה מרפסת, (ש"ע סי' תרכ"ד סעי' א').

יב. מותר להקים סוכה תחת חוטי טלפון וחשמל או חוטי כביסה (ק. ילקו"י סי' תרל"ד ס"ב) ואף אם תלויים בגדים על חוטי הכביסה אין הסוכה נפסלת (חזו"ע עמ' סט ס"ל). וכן מותר להקים סוכה תחת

חלון מסורג עם "בטן" (עמק המשפט ח"ג סי' ז).

ג. בכל מקום שיש בגג הסוכה סכך פסול [או שיש קירוי פסול מעל סכך כשר כגון: מזגן] בשיעור של 4 על 4 טפחים (32×32 ס"מ) בין באמצע הסוכה ובין בצידה אין לאכול ולישון תחת אותו מקום (משנ"צ סי' תלכ"ט) ולכתחילה יש להחמיר שלא לאכול ולישון אם שיעורו מ-3 טפח ומעלה (24×24 ס"מ) (ס"ק ג חז"ע סו).

יד. ☒ אם יש סכך פסול ברוחב 4 טפחים (32 ס"מ) לאורך כל הסוכה (ש"ע סי' תלכ"ט ס"א).

✦ אם זה באמצע הסוכה – פוסל את הסוכה (ש"ע ס"ט) [ויוצר כאן 2 סוכות וצריך לבדוק כל חלק אם יש בו שיעור סוכה ומקיים תנאי סוכה שאל"כ אותו חלק פסול] (משנ"צ ס"ק ז).

✦ אם זה בצד הסוכה – אזי אפילו אם הסכך הפסול הוא עד 4 אמות (192 ס"מ) (ש"ע ס"ט) אינו פוסל את הסוכה, ומחשיבים את הדופן (בצד הסכך הפסול) כאילו מגיעה עד הסכך הכשר. מ"מ אין לשבת תחת הסכך הפסול [דין דופן עקומה הוא דוקא כשהדופן מגיעה עד גג הסוכה שאל"כ אין היתר של דופן עקומה ודופן זאת לא נחשבת לסוכה ואז צריך לראות אם בלי דופן זו יש מספיק דפנות לסוכה להיתר] [כל ההיתר שבלי הקטע הפסול ישאר לנו גודל סוכה מנימלי הלכתי] (חז"ע עמ' סו).

☒ אם יש סכך פסול ברוחב פחות מ-4 טפחים לאורך כל הסוכה אין זה פוסל את הסוכה, מ"מ מותר לאכול או לישון תחתיו רק אם הוא פחות מ-3 טפחים (ס"ט).

טו. אם יש רווח בסכך הסוכה בין באמצע בין בצד לאורך כל הסוכה:

☒ אם הוא פחות מ-3 טפחים (24 ס"מ) – כשר. אבל אין לאכול או לישון תחתיו [אבל סתם חורים בסוכה מותר לשבת או לאכול תחתיהם].

☒ אם הוא מ-3 טפחים [24 ס"מ] ומעלה – פוסל את הסוכה ויוצר כאן 2 סוכות משני צידי המרווח וצריך לבדוק אם יש בכל חלק שיעור סוכה (ש"ע סי' תלכ"ט ס"א חז"ע עמ' סו).

הכשר פרגולה

✦ אם הפרגולה עשויה מאלומיניום [היינו פרופלי הצללה] פסולה מלשמש לסוכה (ש"ע סי' תרכ"ט ס"א).

✦ אם היא עשויה מעץ ופרופלי ההצללה עשויים כעין

רשת - פסולה לשמש לסוכה (וכדי נסר רחב 4 טפחים ש"ע סי' תרכ"ט ס"א ומג"א סי' תרכ"ט ס"א)

[במקרה כזה צריך לפרק את "הרשתות" להגביהם ולהרכיבם שוב וההיתר אינו לכתחילה] (ש"ע סי' תלכ"ט)

ס"ט בסתם, משנ"צ ס"ק כה, כה"ח ס"ק לו, ק"לקו"י ס"ט.

ואם פרופלי ההצללה עשויים כעין נסרים ארוכים

הנמצאים במרווחים גדולים באופן שחמתה מרובה מצילתה, יניח סכך כשר

עליהם והפרגולה כשרה. אם הנסרים ארוכים נמצאים במרווחים קטנים (כ-2 ס"מ)

אזי תלוי, אם גג הפרגולה כולו בשיפוע והנסרים מחוברים ע"י מסמרים הסוכה

כשרה בדיעבד (שסכך מוחזק ע"י מסמרים עיין חז"ע עמ' מד-ראה הלכה ו'). אך אם גג

הפרגולה ישר [אע"פ שכל נסר עומד בשיפוע] – הפרגולה כשרה לשמש לסוכה (תחומין תשנ"ט סי' יט, קובץ זכרון רחמים עמ' ס שהרי כל נסר מסוגל לעמוד בנג גס ללא המסמר המחבר אותו וכן אין המסמרים משווים לנג דין מצנה קבוע.

חז"ע עמ' לו, סי' הסוכה השלם עמ' שלה).

✦ אע"פ שקרשי הצללה שמשמשים לסכך צבועים בצבע לנאותו הם אינם פוסלים (חז"ע סוכות עמ' זכ).

✦ כל הפרגולות שהכשרנו הם בתנאי שישים 3 דפנות שלמות (אע"פ שהדפנות לריכות להיות קודמות לסכך כמבואר בש"ע סי' תלכ"ט בהרמ"א מאחר ויש כאן קורות רחבות כמסגרת לסכך ברוחב טפח זה נחשב כאילו הדפנות קדמו לסכך

כמבואר במשנ"צ ס"ק יא). ואם זו סוכה ישנה [לפני 30 יום] צריך לחדש בה בסכך או בדפנות (ש"ע סי' תלכ"ט ס"א) [עשית דופן מתוך 3 שחייבים נחשב חידוש ובסכך ע"י שיפרק "לייסט" אחד ויחברו שוב] (ד.ע,

ע"ס ובחז"ע להלן) ובדיעבד שלא חידש כלום בכל זאת הסוכה כשרה (חז"ע עמ' סב, משנ"צ ס"ק ד).

✦ כל הפרגולות שהכשרנו כמות שהם ללא תוספת סכך דווקא כשנעשו לצל (ש"ע סי' תלכ"ט ס"א) אבל נעשו לצניעות פסול (משנ"צ ס"ק ה) וכדי להכשירם צריך להוציא הנסרים שבגג הפרגולה ולחברם שוב.

טז. מצוה לנאות (לקשט) את הסוכה שנאמר "זה אלי ואנוהו" (מסכת שבת קל"ג ע"ב).

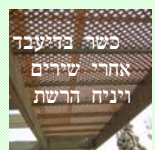
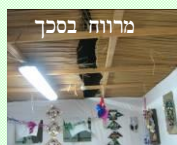
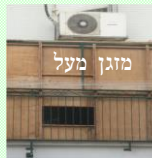
יז. רשאים לתלות תמונות של רבנים לנוי בסוכה (חז"ע עמ' עז). ולכתחילה אסור לכתוב פסוקים על נייר וכד' כגון "בסוכות תשבו שבעת ימים" כדי לקשט את הסוכה, ואם כבר נכתב

או נדפס בדפוס, מותר לקנותו ולקשט בו את הסוכה (ס"ט עמ' זכ ס"ח).

יח. כשתולים קישוט בתקרה, יש להשתדל שהקישוט לא ירד למרחק 32 ס"מ מהסכך (ואם יורד

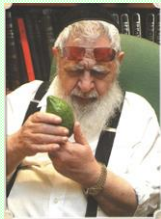
למרחק 32 ס"מ וגם יש בו אורך ורוחב 32 ס"מ אז לכ"ע אסור כבר לשבת תחתיו). (ש"ע סי' תרכ"ט

ס"ד והרמ"א ומשנ"צ ס"ק טו). ומותר לתלות פירות שביעית לנוי בסוכה (ש"ע ילקו"י מועדים סי' כ).

יט. פירות שתלו אותם בסוכה לנוי אסור ליהנות מהם עד מוצאי שמחת תורה אפילו נפלו מן הסוכה (ש"ע סי' תרל"ח ס"ב). ולכן טוב להתנות בערב החג בנוסח זה: "אני מתנה על נוי הסוכה לאכלם מתי שארצה" ואז אם יפלו יוכל לאכלם. ובגוף הסוכה אין מועיל שום תנאי ליהנות ממנה ולכן אסור ליטול קיסם מהסוכה לחצוץ בו את שיניו. (קס ס"א ובהרמ"א).

הלכות ארבעת המינים

א. צריך כל אדם לדאוג לקנות ארבעת המינים לו ולבניו, ולא פחותה מצוה יקרה זו משאר דברי חול או הבלים שאדם נותן את כל ממונו עליהם (ילקו"י עמ' קע"ג).

ב. קטן היודע לנענע חייב אביו לחנכו במצות ארבעת המינים ואם ידו משגת חייב לקנות לו את ארבעת המינים בפני עצמו (חזו"ע עמ' רנה).

ג. אופן קשירת ארבעת המינים:

מצוה לאגוד את הלולב עם ההדס והערבה בקשר גמור דהיינו שני קשרים זה על זה (ש"ע סי' תרנ"א ס"א) ואם לא איגדם בדיעבד כשר (חזו"ע ע"מ שפ"ב).

אופן הקשירה: יקח שלוש עלים של הלולב ויניחם תחת הלולב כשפניו למטה והשדרה כלפיו, יניח הדס אחד על השידרה של הלולב ואחר בצד ימין של הלולב ואחר בצד שמאל ואח"כ יניח ערבה אחת בצד ימין והשניה בשמאל (כה"ח סי' תרנ"א ס"ק יד) באופן שלא יכסה הערבה את ההדס (כה"ח כח).

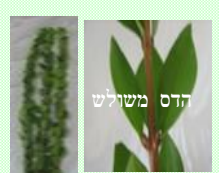
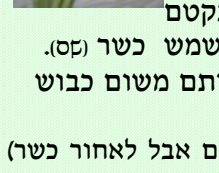
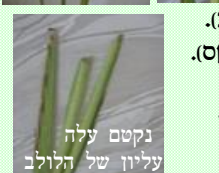
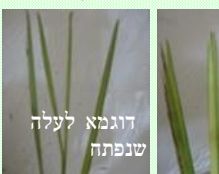
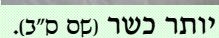
וצריך שהשדרה של הלולב יהיה גבוה לפחות טפח [8 ס"מ] מעל ההדסים והערבות (עם העלים) (ש"ע סי' תרנ"א ס"א, חזו"ע עמ' שנט) ואם הגובה פחות לא יוכל לברך על זה (חזו"ע ס"ה ס"ק ט). וצריך לקשור את ההדסים גבוה מן הערבה (הרמ"א סי' תרנ"א ס"א כה"ח ס"ק כד).

כללים בבחירת ארבעת המינים

לולב

✓ אורך הלולב (מנימום) 4 טפחים (ש"ע סי' תרנ"א ס"א) [= מעיקר הדין 27 ס"מ וטוב להדר לכתחילה וליטול 32 ס"מ] (ש"ע ס"מ, חזו"ע עמ' שפ"ב, משנ"ב איש מלכ"ח ס"ק 1) מ"מ אם אפשר בנקל לקחת 40 ס"מ כדי לחוש לשיטת החזו"א עדיף (ק.ילקו"י סי' תרנ"ב).

✓ לספרדים: אם נחלקו רוב עלי הלולב [כל עלה מורכב משני עלים שמחוברים בגבם וחייבור זה נפתח] (ש"ע סי' תרמ"ג ס"ג) וכל עלה שבו נחלק ברובו (משנ"ב בש"ע ס"מ) הלולב פסול (ס' ילקו"י החדש עמ' נ"ג ס"ט, עיין בספר כי בא מועד לגר"מ חותה סוכות עמ' קמה ס"ט) שמסביר ב"רש"ל כן ולא כפי שמוכח בחזו"ע ס"מ, וכן ילקו"י הג"ל מסביר כן) אם יש קליפה אדומה אשר מחברת את עלי הלולב אין להסיר קליפה זו כדי לבדוק אם נחלקו העלים שבראש הלולב (חזו"ע ס"מ עמ' רח"ל).

לאשכנזים: אם נחלק העלה האמצעי של הלולב עד השדרה- הלולב פסול (הרמ"א ס"מ).

✓ נקטם ראשו דהיינו נקטמו רוב העלים העליונים [כגון: שהלולב מסתיים ב- 2 עלים גבוהים ביותר והם באותו גובה] ורוב של כל עלה ועלה פסול (ש"ע סי' תרמ"ג ס"ו חזו"ע ע"מ ר"ל- ר"ל, וכן דעה שניה בבא"ה ל"ד ד"ה "רוב העלים העליונים" בש"ע שהא"ח כהרמ"א וכן נהר ש"ס סוכר כן וכן חזו"ע וא"ש מלכ"ח בש"ע) ואם אין אלא אחד בראש שדרת הלולב ונקטם ברובו פסול (ס"מ). ולולבים שהקצה העליון שלהם הוא דק מאוד ונשרף מחום השמש כשר (ס"מ).

✓ לא ישהה הלולב ההדס והערבה כולו במשך 24 שעות, שיש פוסלים אותם משום כבוש ובדיעבד שעשה כן הם כשרים (חזו"ע ע"מ שפ"ב).

✓ מעיקר הדין אם השידרה עקומה כמגל- פסול (דווקא כשעקום לפניו או לצדדים אבל לאחור כשר) (ש"ע סי' תרמ"ה ס"ח) ולכתחילה יקח לולב ישר לגמרי (חזו"ע עמ' ש"א).

הדס

✓ שיהא משולש היינו ששלושת העלים שבכל קן יצאו באותו גובה של הענף ואם עלה אחד למעלה מהן או למטה הרי זה פסול (ש"ע סי' תרמ"ו ס"ג) ולכתחילה כל שיעורו צריך שיהא משולש, אם היה משולש ברובו כשר (ס"ה).

✓ אורכו יהא ג' טפחים (ש"ע סי' תרנ"א ס"א) [מעיקר הדין 20 ס"מ וטוב להדר לכתחילה ליטול 24

ס"מ (ס"מ ע"מ, חז"ל ע"מ, ס"מ) מ"מ אם אפשר בנקל לקחת 30 ס"מ כדי לחוש
 לשיטת החז"ל [עדיף] ושיעורו נמדד (גם של הערבה) ע"פ אורך שידרת הענף (כח"ס סי' תנ"ס ס"ק ז).
 ✓ העלים שוכבים אחד על השני ומחפים את עציו לגמרי [היינו שראשו של העלה מגיע לעוקצו של
 העלה שלמעלה ממנו] וזה מצוה מן המובחר ומ"מ אם רובו כן, כשר (חז"ל ע"מ, ס"ה).

ראש ההדס

נקטם ראש הדס

עלה מחפה חברו

מידדה ע"פ השדרה

✓ לקחת הדסים לא מורכבים.

✓ יזהר שלא יהיו עלי ההדס

גדולים ורחבים הרבה (חז"ל ע"מ, ס"ז).

✓ נקטם ראש ההדס [כלומר העץ שבראש בד ההדס] כשר ומברכים
 עליו (ס"מ ע"מ, ס"ה) [באופן שהעלים העליונים מחפים על הקטימה]
 ולכתחילה יש להדר ליטול הדס שלם שלא נקטם ראשו (חז"ל ע"מ, ס"ה).

ערבה

✓ קנה אדום – הענף צבעו אדמדם ואפילו ירוק כשר (כ"י סי' תרמ"ז) (קנה לבן פסול)

✓ עלה משוך כנחל – צורת העלה מאורכת וצרה ואם עגול פסול.

✓ פיה חלק – שפת העלה חלקה ללא פגיונות (אם יש פגיונות קטנות כשרה).

✓ אורכה ג' טפחים (ס"מ ע"מ, ס"ה) [אורכו בס"מ כאמור בהדס]

✓ ערבה שנקטם ראש עיצה פסולה (ס"מ ע"מ, ס"ה) אבל אם נקטם העלה

שבראשה כשרה (חז"ל ע"מ, ס"ז) [המהדרי"ן: לוקחים ערבה שבראש הענף

צומח עלה קטן ("בלבוב") שבאופן זה ברור שלא נקטם מראש הענף כלום
 (כשרות ד' המינים ע"מ, ס"ז). וזה לחומרא בעלמא (חז"ל ע"מ, ס"ז).

✓ ערבה יבשה (שדה הצבע הירוק (ס"מ ע"מ, ס"ה) או נשרו רוב עליה

פסולה אבל כמושה כשרה (ס"מ ע"מ, ס"ה) טוב להדר להחליף בחול המועד

את הערבה כל יומיים או לפי הצורך. ניתן כיום להשיג ערבות בקרבת בתי כנסת המרכזיים יום יום.

אתרוג

✓ שיעור האתרוג כביצה בינונית היינו 54 גר', פחות מזה פסול (ס"מ ע"מ, ס"ה) תרמח
 ס"כ), וטוב לקחת שיעור גדול יותר (שהרי במשך הזמן מצטמק!) (כשרות ארבעת המינים ס"ה).

✓ יש לוודא שהפרישו תו"מ על האתרוג (חז"ל ע"מ, ס"ה) רמז, הרמ"ל ס' תרמט ס"ב).

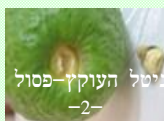
✓ שיהא האתרוג לא מורכב (מראה המורכב הוא כפרי הלימון!) שמורכב פסול (חז"ל ע"מ, ס"ה) רכג)

✓ יש להקפיד לקנות מאיש נאמן ויר"ש או בקופסה סגורה עם השגחה ואם בכל

זאת רואה שיש בעיה כלשהיא צריך לשאול רב מורה הוראה כגון:

הפטר מבשר
האתרוג פסול

ניטל העוקץ-פסול
-2-

עלים-לא פוסל
-1-

אתרוג עגול
פסול

אתרוג רגיל

אתרוג תמני

- אתרוג עגול ככדור פסול (ס"מ ע"מ, ס"ה) תרמח ס"ח).

- מצוי באתרוגים(1) שיש עליהם כעין קרום שצבעו כקרום בהיר המכונה "בלעטליך" [באידיש]

או "עלים" [בעברית] – אינו פוסל את האתרוג והוא כשר [קרום זה נגרם כתוצאה מכך שעלי

האתרוג נשענים עליו] (חז"ל ע"מ, ס"ה) רס, ק. ילקו"י סי' תרמח ס"מא, משנ"ב סי' תרמח ס"ק מט, כשרות ארבעת מינים ע"מ
 (ח-ס).

- ניטל עוקצו (2) והוא העץ שהאתרוג מחובר בו לאילן ונשאר במקומו גומא פסול (ס"מ ע"מ, ס"ח).

- אתרוג שניקב ונחסר מגופו עד שהגיע ללבן אפילו כל שהוא פסול אבל אם נחסר רק
 מהקליפה העליונה שהיא כמין גלד על האתרוג כשר (ק. ילקו"י ס"ס כ-כא, כקשת קו מינים ע"מ, ס"ז).

- נקב שנעשה באתרוג ע"י קוץ בהיותו באילן אע"פ שנראה חסר אם הוקרם עליו "עור"
 מלמעלה כשר (הרמ"ל סי' תרמח ס"ב).

- יש אתרוג שמטבע בריאתו אין לו פיטם ושושנה וקרוי אתרוג תמני (חז"ל ע"מ, ס"ה)

רס-כסג). ויש אתרוגים שיש להם פיטם ושושנה [הוא העץ שעל ראש האתרוג

ונקרא גם דד] הרי באתרוג כזה אם ניטלה השושנה כשר (משנ"ב ס"ס, חז"ל ע"מ, ס"ה) ואם

ניטל הפיטם לגמרי פסול אבל אם נשאר חלק מהפיטם כשר (הרמ"ל ס"ס, חז"ל ע"מ, ס"ז,

חז"ל ע"מ, ס"ה).